

Promicanje horizontalnih politika:

Promicanje održivog razvoja i zaštite okoliša

Projekt

**„Dogradnja i opremanje dnevnih bolnica
Opće bolnice Virovitica“**

Europska unija
Zajedno do fondova EU

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj

Sažeto, održivi razvoj je okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i društvenog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore važne za ljudske djelatnosti u budućnosti.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Opće bolnice Virovitica.

Osnovni cilj održivog razvoja je osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Takav način razmišljanja treba biti primijenjen u svim sferama svakodnevnog života kroz kreiranje planova uvijek pomno razmatrajući učinke na okoliš, resurse i posljedično utjecaj na druge ljude, njihovu mogućnost da zadovolje potrebe, a naravno i interese generacija koje dolaze.

Održivi razvoj jedan je od osnovnih ciljeva Europske unije i Republike Hrvatske, ugrađen u sve financijske instrumente i strateške planove/ programe kojima se potiče opći gospodarski razvoj usmjeren povećanju kvalitete života putem učinkovitog korištenja resursa i energije.

Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske (NN 30/2009)

Krovni je horizontalni razvojni okvir Republike Hrvatske kojim se nalaže poštivanje načela održivog razvoja u svim programskim, planskim, zakonskim i podzakonskim aktima te financijskim razvojnim instrumentima nacionalne razine.

Sveobuhvatna definicija održivog razvoja, sukladno Strategiji, je **razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice, a pritom ne ugrožava potrebe budućih generacija**. Održivi razvoj ostvaruje ravnotežu između zahtjeva za unapređivanjem kakvoće života (ekonomska sastavnica), za ostvarivanjem socijalne dobrobiti i mira za sve (socijalna sastavnica) te zahtjeva za očuvanjem sastavnica okoliša kao prirodnog dobra o kojima ovise i sadašnja i buduće generacije. Poštivanje načela demokracije, ravnopravnosti spolova, socijalne pravde i solidarnosti, zakonitosti, poštivanje prava čovjeka te očuvanje prirodnih dobara, kulturne baštine i čovjekova okoliša pridonose očuvanju Zemlje za održavanje života u svojoj raznolikosti. Na taj se način održivi razvoj ostvaruje kroz dinamično gospodarstvo s punom zaposlenošću, ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju, visok stupanj obrazovanosti građana, visok stupanj zaštite zdravlja i očuvanje okoliša.

Održivi razvoj pretpostavlja ostvarivanje tri opća cilja: stabilnoga gospodarskog razvitka, pravedne raspodjele socijalnih mogućnosti te zaštite

okoliša. Ti se ciljevi, uz uvažavanje odgovornosti države na međunarodnoj razini za globalna pitanja, mogu ostvariti jedino u zajedničkoj suradnji svih dionika. U ostvarivanju spomenutih ciljeva treba:

- zaštititi kapacitet Zemlje da održi život u svojoj raznolikosti, poštivati ograničenja koja postoje pri korištenju prirodnih dobara i osiguravati visoku razinu zaštite i poboljšanja kakvoće okoliša, sprječavati i smanjivati onečišćavanje okoliša i promicati održivu proizvodnju i potrošnju kako gospodarski rast ne bi nužno značio i degradaciju okoliša;
- uvažiti nacionalne osobitosti;
- promicati gospodarstvo temeljno na blagostanju, razvojnim promjenama, natjecateljskom duhu i s društvenom odgovornošću, gospodarstvo koje osigurava kvalitetu života te punu zaposlenost;
- promicati demokratsko, socijalno uključivo, kohezivno, zdravo, sigurno i pravedno društvo koje poštuje temeljna prava i kulturnu raznolikost te koje stvara jednake mogućnosti i bori se protiv diskriminacije u svim oblicima;
- znanstvenim i stručnim spoznajama razvijati sustav zaštite zdravlja ljudi, uključujući sanaciju postojećih opterećenja okoliša;
- jačati uspostavu demokratskih institucija u regiji i svijetu te braniti njihovu stabilnost, polazeći od univerzalnog prava na mir, sigurnost i slobodu;
- aktivno promicati održivi razvitak u regiji i svijetu;
- jačati partnerstvo svih segmenata zajednice.

Usmjeravanje Republike Hrvatske prema održivom razvitku vodi se **sljedećim općim načelima:**

- zaštitom ljudskog zdravlja;**
- promicanjem i zaštitom temeljnih ljudskih prava;
- solidarnošću unutar generacija i među generacijama;
- ostvarivanjem otvorenog i demokratskog društva;
- uključivanjem građana;
- uključivanjem poslodavaca i socijalnih partnera;
- socijalnom odgovornošću poslodavaca;

- (h) integracijom gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih politika (smjernica);
- (i) obrazovanjem za održivi razvoj;
- (j) usklađenošću politika svih razina uprave i lokalne samouprave;
- (k) upotrebe najbolje moguće dostupne tehnologije;
- (l) obnavljanja (npr. ponovnim korištenjem ili recikliranjem) prirodnih resursa;
- (m) promicanjem održive proizvodnje i potrošnje;
- (n) predostrožnošću i prevencijom;
- (o) „onečišćivač plaća» za onečišćenja koja nanosi okolišu.

Zaštita ljudskog zdravlja, kao jedno od ključnih načela održivog razvoja prvenstveno se zasniva na smanjenju onečišćenja odnosno zaštiti okoliša od onečišćenja te smanjenju utjecaja na klimatske promjene učinkovitim korištenjem energije.

Zakon o zaštiti okoliša (NN 30/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18)

Ovim se Zakonom uređuje zaštita okoliša, radi očuvanja okoliša, smanjivanja rizika za život i zdravlje ljudi, osiguravanja i poboljšavanja kakvoće življenja za dobrobit sadašnjih i budućih generacija. Zaštitom okoliša osigurava se cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, očuvanje prirodnih zajednica, racionalno korištenje prirodnih izvora i energije na najpovoljniji način za okoliš, kao osnovni uvjet zdravog i održivog razvoja. Okoliš je dobro od interesa za državu i ima njezinu osobitu zaštitu.

Osnovni ciljevi zaštite okoliša, u ostvarivanju uvjeta za održivi razvoj jesu:

- trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti,
- očuvanje kakvoće žive i nežive prirode i racionalno korištenje prirode i njenih dobara,

- očuvanje i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti krajolika, unapređenje stanja okoliša i osiguravanje boljih uvjeta života.

No, kako postići planirane ciljeve zaštite okoliša u kontekstu rada zdravstvenih ustanova:

- predviđanjem, praćenjem, sprečavanjem, ograničavanjem i uklanjanjem nepovoljnih utjecaja na okoliš;
- sprečavanjem rizika i opasnosti po okoliš, poticanjem korištenja obnovljivih prirodnih izvora i energije;
- poticanjem upotrebe proizvoda i korištenja proizvodnih postupaka najpovoljnijih za okoliš, ujednačenim odnosom zaštite okoliša i gospodarskog razvoja, sprečavanjem zahvata koji ugrožavaju okoliš;
- razvojem svijesti zaposlenika, korisnika i opće javnosti o potrebi zaštite okoliša;
- suradnjom s drugim institucijama i organizacijama na nacionalnoj i međunarodnoj razini u unaprjeđenju očuvanja okoliša;
- izradom i promicanjem mjera i metoda zaštite okoliša;
- izvješćivanjem šire javnosti o pozitivnim postupanjima za zaštitu okoliša.

Koja načela moramo usvojiti i primjenjivati da bismo postigli unaprjeđenje zaštite okoliša i doprinjeli održivom razvoju Republike Hrvatske i Europske unije:

Načelo preventivnosti

Radi izbjegavanja rizika ili opasnosti po okoliš, pri planiranju ili izvođenju zahvata i poslovanja zdravstvenih ustanova treba primijeniti sve prethodne mjere zaštite okoliša; zahvati u okoliš i redovno poslovanje treba biti planirano i provedeno tako da što manje onečišćuje okoliš, a da se pritom vodi računa o racionalnom korištenju prirodnih izvora (npr. vode) i energije, pri izvođenju zahvata treba nastojati koristiti isprobana dobra iskustva i upotrebljavati raspoložive proizvode, opremu, uređaje i primjenjivati proizvodne postupke, najpovoljnije po okoliš; uvijek predvidjeti nužne mjere, sukladno postojećim i novim saznanjima; kad prijeti opasnost od stvarne i nepopravljive štete okolišu, ne smije se odlagati poduzimanje nužnih zaštitnih mjera, pa ni u slučaju kad prepoznata ili potencijalna opasnost nije u cijelosti znanstveno istražena.

Načelo predostrožnosti

Dužni smo poduzimati mjere predostrožnosti da spriječe zlo. sažeto rečeno, načelo "predostrožnosti" glasi: *"ako postoji razložna sumnja da se nešto loše može dogoditi, dužni ste to pokušati spriječiti."*, teret dokaza štetnosti uporabe nove tehnologije, procesa, aktivnosti ili kemikalijama leži na njihovim izumiteljima, a ne na javnosti, no, prije uporabe nove tehnologije, procesa, kemikalija i početka neke aktivnosti, ljudi su dužni razmotriti sve ostale alternative, uključujući i alternativu *"ne poduzimaj ništa"*, odluke koje se primjenjuju na načelo "mjere predostrožnosti" moraju biti iskrene i demokratske i moraju uključiti strane na koje one štetno djeluju.

Načelo cjelovitosti

Pri donošenju planova rada i postupanja/intervencija te izradi uputa i internih akata o zaštiti okoliša, pri planiranju i provođenju financijske politike, nadzora i drugih mjera drugih mjera zaštite okoliša, neophodno je zajedničko djelovanje i suradnja zdravstvenih ustanova s tijelima javne vlasti na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, za cjelovito i ravnomjerno postizanje ciljeva zaštite okoliša.

Načelo poštivanja pravila

Prilikom donošenja odluka o zahvatima u okoliš i tijekom rada zdravstvenih ustanova mora se postupati u skladu sa zakonom i drugim, slijednim, propisima, te poduzimati sve mjere koje osiguravaju prava čovjeka na zdrav i čisti okoliš.

Načelo očuvanja vrijednosti prirodnih izvora i biološke raznolikosti

Radom nikoga od nas pa tako i zdravstvenih ustanova ne smije se umanjivati vrijednost prirodnih resursa: vode, zraka, tla... treba ih nastojati očuvati na razini kakvoće koja nije štetna za čovjeka, biljni i životinjski svijet; treba izbjegavati svaki zahvat koji ima štetan učinak na biološku raznolikost i očuvati prirodni genetski sklad i sklad prirodnih zajednica, živih organizama i neživih tvari.

Načelo zamjene ili nadomještanja

Zahvat ili metoda koji bi mogao nepovoljno utjecati na okoliš treba nastojati zamijeniti zahvatom ili metodom/načinom rada i materijalima koji pred-

stavlja bitno manji rizik ili opasnost, pa i u slučaju kad su troškovi poboljšanja veći od vrijednosti koje treba zaštititi; pri korištenju proizvoda, uređaja i opreme i primijenjenih proizvodnih postupaka, onečišćivanje okoliša treba ograničavati na izvoru nastanka; tvari koje se mogu ponovno upotrijebiti ili koje su biološki razgradive trebaju imati prednost pri upotrebi, pa i u slučaju većih troškova, ako su ti troškovi razmjerni vrijednostima koje treba zaštititi; upotrebi kemikalija i ostalih tvari koje razgradnjom postaju neškodljive mora se dati prednost pred drugim tvarima za koje postoje spoznaje da su zasigurno ili potencijalno opasne po okoliš.

Načelo plaćanja troškova onečišćivanja

Onečišćivač snosi troškove nastale onečišćavanjem okoliša odnosno troškove nastale u vezi s onečišćavanjem okoliša, troškove sanacije i pravične naknade štete.

Načelo javnosti i sudjelovanja

Opća javnost ima pravo na pravodobno obavješćivanje o onečišćivanju okoliša, o poduzetim mjerama i s tim u vezi na slobodan pristup podacima o stanju okoliša u skladu s zakonom i drugim propisima; interna politika odnosno provedba metoda/postupaka zaštite okoliša i praćenje istih, mora biti javno dostupna (minimalno putem mrežnih stranica zdravstvenih ustanova).

Poslovanjem i zahvatima, ne smije se utjecati na kakvoću življenja, na zdravlje ljudi i održivi razvoj prirode, što se posebno odnosi na gospodarenje otpadom iz zdravstva.

Strategija gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj (NN 130/05)

Strategijom se uređuje gospodarenje različitim vrstama otpada na teritoriju RH, od njegova nastanka do konačnog odlaganja, s osnovnim ciljem ostvarivanja i održavanja cjelovitog sustava gospodarenja otpadom koji će biti ustrojen prema suvremenim europskim standardima i zahtjevima, a sa svrhom da se maksimalno izbjegne, odnosno smanji nastajanje otpada, smanji, na najmanju moguću mjeru, nepovoljni utjecaj

otpada na ljudsko zdravlje, okoliš i klimu, te da se cjelokupno gospodarenje otpadom uskladi s načelima održivog razvoja. Provedba Strategije definirana je zakonom i drugim provedbenim aktima na nacionalnoj razini.

Zakonom o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13, 73/17, 14/19) definirane su mjere za sprječavanje ili smanjenje štetnog djelovanja otpada na ljudsko zdravlje i okoliš na način smanjenja količina otpada u nastanku i/ili proizvodnji te se uređuje gospodarenje otpadom bez uporabe rizičnih postupaka po ljudsko zdravlje i okoliš, uz korištenje vrijednih svojstava otpada. Zakonom je utvrđen sustav gospodarenja otpadom uključujući red prvenstva gospodarenja otpadom, načela, ciljevi i način gospodarenja otpadom, strateški i programski dokumenti u gospodarenju otpadom, nadležnosti i obveze u gospodarenju otpadom, lokacije i građevine za gospodarenje otpadom, djelatnosti gospodarenja otpadom, prekogranični promet otpada, informacijski sustav gospodarenja otpadom te upravni i inspekcijski nadzor nad gospodarenjem otpadom.

Kako bismo postigli ciljeve Strategije i poštivali regulatorni okvir, prvenstveno moramo djelovati u smjeru smanjenja količine otpada u svim segmentima života i rada društveno-poslovne zajednice.

Osnovne postavke kojima se može doprinijeti smanjenju količine otpada u zdravstvenim ustanovama jednako se odnose i na sve gospodarske subjekte i opću javnost:

- Treba nabavljati samo one stvari koje su zaista neophodne u poslovanju i svakodnevnom životu - **Prilikom svake nabave, uvijek provjerite što se može reciklirati.**
- Maksimizirati korištenje ambalaže koja se može reciklirati (oporabiti) odnosno proizvode koji su u povratnoj ambalaži i ponovno iskoristiti;
- Izbjegavati proizvode koji su zasebno pakirani; posebno oni u plastičnoj ambalaži ako to ne zahtijevaju pravila struke;
- Smanjiti uporabu flaširane vode u PET bocama; voda je zdravija ako ju držite u staklenoj ili aluminijskoj boci koju možete sterilizirati i ponovo koristiti;
- Smanjite količinu otpadnog papira tako da koristite reciklirani i printate obostrano;

- Donirajte nepotrebne stvari umjesto da ih bacate; ako donaciju ne možete organizirati sami – povežite se s organizacijama civilnog društva za zaštitu okoliša;
- Sredstva sa održavanje higijene i čišćenje trebaju biti netoksična, biorazgradiva te sa smanjenim utjecajem na okoliš.

I.....nabavljajte lokalno! U suradnji s nadležnim tijelima i gospodarskim udruženjima sudjelujte u razvoju kratkih opskrbnih lanaca i tako izravno utječite na povećanje kvalitete zraka u svojoj sredini i smanjenje negativnog utjecaja na klimatske promjene!

Zdravstvene ustanove moraju biti nositelji primjene načela zaštite ljudskog zdravlja i biti ogledne institucije za održivo gospodarenje otpadom u svom svakodnevnom radu, no, kako to postići:

- Formiranjem tima za Gospodarenje otpadom u okviru ustanove s jasnom podjelom zadaća u okviru tima i definiranjem voditelja tima;
- Dobrim administrativnim sustavom;
- Dobrom organizacijom, internim planom za sustavno planiranje i praćenje gospodarenja otpadom odnosno postupanja sukladno nacionalnom regulatornom okviru;
- Odgovarajućim i osiguranim financijskim sredstvima, odgovarajućom obukom svog osoblja a posebno ključnih članova tima.

Tim za gospodarenje otpadom najmanje mora uključiti¹: Ravnatelja ustanove, Voditelja tima – službenika za gospodarenje otpadom te članove tima u kojem, uz druge, obvezno moraju biti stručnjak za kontrolu bolničkih infekcija, radiolog, farmaceut, voditelj odjela za sestrinstvo, voditelj tehničkog održavanja te voditelj financijskog poslovanja.

Uloga tima za gospodarenje otpadom je:

- Kontrola internog prikupljanja otpada;
- Osiguranje ispravnog skladištenja;
- Koordinacija postupaka zbrinjavanja, s posebnim naglaskom na medicinski otpad (posebno: patološki otpad, infektivni otpad, oštre predmete, farmaceutski otpad, kemijski otpad,

¹ Rodna neutralnost izraza: izrazi koji se koriste u ovom tekstu, a imaju rodno značenje, odnose se jednako na muški i ženski rod.

posude pod pritiskom i radioaktivni otpad);

- Nadzor prijevoza otpada na licu mjesta i izvan njega;
- Osiguranje educiranja zaposlenika ustanove te
- Praćenje nastanka otpada, troškova zbrinjavanja i eventualnih ozljeda u postupcima gospodarenja otpadom u ustanovi.

Tim za Gospodarenje otpadom priprema i provodi interni **Plan gospodarenja otpadom** koji treba izraditi temeljem procjene postojeće situacije nastanka i postupanja s otpadom, analize mogućnosti smanjenja, ponovne uporabe i recikliranja te analize rukovanja, obrade i odlaganja. Uz izradu Plana gospodarenja otpadom treba imati sustav vođenja evidencija (praćenje otpada), procjenu povezanih troškova, program kontinuirane edukacije zaposlenika te metodologiju provedbe s jasnim uputama i zadaćama.

Jedna od najznačajnijih uloga javnih ustanova/institucija u postizanju održivog razvoja Republike Hrvatske je i doprinos energetske učinkovitosti i povećanju korištenja obnovljivih izvora energije.

Zakonom o energetske učinkovitosti (NN 127/14) i Nacionalnim akcijskim planom energetske učinkovitosti (NAPEnU) uređeno je područje učinkovitog korištenja energije jednog od najznačajnijih interesa Republike Hrvatske. Svrha ovog Zakona je ostvarivanje ciljeva održivog energetske razvoja: smanjenje negativnih utjecaja na okoliš iz energetske sektora, poboljšanje sigurnosti opskrbe energijom, zadovoljavanje potreba potrošača energije i ispunjavanje međunarodnih obveza Republike Hrvatske u području smanjenja emisije stakleničkih plinova i to poticanjem mjera energetske učinkovitosti u svim sektorima potrošnje energije.

No, što je energetska učinkovitost u praksi:

Energetska učinkovitost znači učiniti više s manje: to jest, istisnuti što više korisne snage iz što manje energije i ne dopustiti da se ista troši. Nešto je energetski učinkovitije ako traje duže ili radi bolje od tradicionalne verzije istog uređaja, ali koristi istu količinu energije. Ili čak i ako ima istu izvedbu kao i tradicionalna verzija, ali troši manje energije.

Pojam energetske učinkovitosti može se koristiti usko, analizom potrošnje i zamjenom pojedinih uređaja, isključivanjem nepotrebnih uređaja odnosno energetske potrošača i dr..., no umjesto usredotočenja na pojedinačne stavke, energetsku učinkovitost **potrebno je sagledati u širem kontekstu korištenja prirodnih resursa.**

Javne ustanove, posebno u zdravstvu, veliki su potrošači energije, no, u isto vrijeme, imaju velik potencijal za uštedu energije. Brojne međunarodne institucije procijenile su da se **oko 10% uštede** energije često može postići na najjednostavniji način - **svakodnevnom prolaskom kroz prostore:**

- gašenjem nepotrebne rasvjete i uređaja (posebno korištenjem senzorskih sustava) koji nisu potrebni za udobnost ili zdravstvenu skrb;
- čišćenjem svjetiljki i rasvjete; zamjenom žarulja;
- zamjenom filtera u preporučenim vremenskim intervalima;
- redovito provjeravanje i popravljavanje propuštanja energije;
- provjerom da li su svi termostati ili tajmeri točni i pravilno postavljeni te da li automatske kontrole funkcioniraju pravilno.

Temeljitiye mjere zahtijevaju proračune i izmjene energetske sustava. Pri razmatranju takvih mjera energetske učinkovitosti uvijek treba imati na umu da su zdravstvene ustanove složeni energetski sustavi, a promjene u objektima ili radu mogu imati međusobni utjecaj, npr. povećanje izolacije može smanjiti potrebu za grijanjem ali može povećati potrebu za hlađenjem i sl.

Prije uvođenja mjera energetske učinkovitosti odnosno energetske uštede potrebno je **uspostaviti Program upravljanja energijom i imenovati zaposlenika zaduženog za njegovu provedbu.** Dobro vođen program gospodarenja energijom omogućuje donošenje ispravnih odluka, daje odgovarajuće povratne informacije iz trenutno provedenih mjera i inicira provedbu novih mjera.

Više o održivom razvoju odnosno zaštiti okoliša i energetskej učinkovitosti:

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO ZAŠTITE
OKOLIŠA I ENERGETIKE

Ministarstvo zaštite okoliša i energetike

Radnička cesta 80, 10 000 Zagreb

Mrežna stranica: www.mzoip.hr

FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINKOVITOST

Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost

Radnička cesta 80, 10 000 Zagreb

Mrežna stranica: www.fzoeu.hr

Korisnik projekta:

Opća bolnica Virovitica

Ljudevita Gaja 21, Virovitica

033-747-444

Za više informacija o projektu: www.bolnica-virovitica.hr

Za više informacija o EU fondovima: www.strukturnifondovi.hr

Autori teksta: Institut za razvoj tržišta rada